

**Адказы на заданні I (завочнага) этапу для 8-класнікаў –
удзельнікаў вочна-завочнай школы-2013
па падрыхтоўцы да алімпіяды па беларускай мове і літаратуры
(спіс удзельнікаў на сайце УА “МДАІРА”)**

1.

- 1) Валаамава асліца – пакорлівы маўклівы чалавек, які нечакана выказаў сваю думку, нязгоду, пратэст;
- 2) Дамоклаў меч – пастаянная небяспека, неадступная пагроза;
- 3) Сізіфава праца – цяжкая да знясілення марная праца;
- 4) Мафусаілаў век – вельмі доўгае жыццё, даўгалецце;
- 5) Ноеў каўчэг – вялікая колькасць людзей або жывёл, якія сабраліся ў адным месцы.

2.

Фразеалагізм	З якой галіны навукі паходзіць
1) цэнтр цяжару	Фізіка
2) зорка першай велічыні	Астраномія
3) разведка боем	Вайсковая справа
4) залаты фонд	Фінансы
5) задача са шматлікімі невядомымі	Матэматыка
6) лакмусавая паперка	хімія

3.

Белы білет	Пасведчанне аб вызваленні ад ваеннай службы
Белы свет	Зямля, зямны шар; чалавечае грамадства
Белы вугаль	Рухаючая сіла вады
Белы дзень	Частка сутак, час ад усходу да захаду сонца
Белы верш	Верлібр
Залатая галава	Пра здольнага, таленавітага чалавека
Залатая восень	Пара, калі лісце жаўцее яркімі адценнямі
Залатая моладзь	Маладыя людзі, якія вядуць марнатраўнае жыццё
Залатая сярэдзіна	Пра спосаб дзеянняў, пры якім пазбягаюць крайнасцей, рызыкі
Залатая жыла	Пра вельмі багатую крыніцу даходаў

4.

1. На сваім сметніку і певень гаспадар.	2
2. Сядзець склаўшы рукі.	1
3. Мой родны кут, як ты мне мілы.	4
4. Хлеб на сталe, рукі свае.	3
5. З вышыні птушынага палёту.	1
6. Баязліваму і корч мядзведзь.	2
7. Гусям, княжа, не пішуць законаў.	4
8. У нагах праўды няма.	3
9. Сем разоў адмерай, адзін раз адрэж.	2
10. Не ў службу, а ў дружбу.	3

5.

- 1) Пазнаюць нашу дачку і па *андарачку*.
- 2) Што кажух, то не вата, што капуста, то не *гарбата*.
- 3) Раса прыглядзіцца, а розум *прыгадзіцца*.
- 4) Ласы на чужыя *каўбасы* (*прытасы*).

- 5) Малы жук, ды вялікі гук.
- 6) Мілы той куток, дзе абрэзалі *пупок*.
- 7) Абедаў, а жывот не *ведаў*.
- 8) Блізка відаць, ды далёка *дыбаць*.
- 9) Без му'кі няма *навукі*.
- 10) Дачка ў пары' – не трымай у *двары*.

6.

1) акунёў вудзіць 1	6) людзьмі звацца 3
2) блудны сын 4	7) няма рады 1
3) асадзі назад 3	8) блудная авечка 4
4) сядзець на карку 1	9) мераць на свой капыл 2
5) капаць другому яму 1	10) хварэць на пана 3

7.

Беларуская мова	Руская мова
Лынды біць	Баклуши битъ
<i>Навылёт бачыць</i>	Видеть насквозь
<i>Голы як бізун</i>	Гол как сокол
<i>Гора чубатае</i>	Горе луковое
Вуха на вуха	<i>Из уст в уста</i>
Словы не пазычае	<i>За словом в карман не лезет</i>
<i>За блізкім светам</i>	<i>За тридевять земель</i>
<i>Як той сказаў</i>	Как говорится
<i>У вырай збірацца</i>	Дышать на ладан
<i>Да абуха дабіць</i>	Довести до ручки

8.

<i>Адпусціць</i> лейцы	Змяншаць кантроль, паслабляць увагу, пільнасць, патрабаванні да каго-небудзь
<i>Павесіць</i> нос на квінту	Даходзіць да моцнага адчаю, маркоціцца, сумаваць
<i>Вытасці</i> ў асадак	Празмерна здзіўляцца, востра рэагуючы на што-небудзь недарэчнае, дзіўнае, смешнае
<i>Загнаць</i> гнеў у хлёў	Супакоіцца, перастаць злавацца
<i>Давесці</i> да ладу	Вырашыць, спарадкаваць што-небудзь
<i>Жыць</i> як набяжыць	Так, як прыходзіцца, здараецца
<i>Паварочваць (заварочваць)</i> аглоблі	Адыходзіць, ад'язджаць назад
<i>Мець</i> рацыю	Правільна, абгрунтавана думаць, гаварыць, паступаць; не памыляцца
<i>Пусціць</i> погаласку	Разнесці, распаўсюдзіць чутку
<i>Хоць</i> вазамі <i>вазі</i>	Вельмі многа чаго-небудзь

9.

Фразеалагізм	Сінтаксічная роля
Нічога сабе	Выказнік
Адрэзаная скіба	Выказнік
Плячо ў плячо	Акалічнасць
Па вушы	Акалічнасць
Пусціць пыл у вочы	Выказнік
Паміралі ад смеху	Выказнік

10.

Як абаранак з'есці, як хлеба з маслам з'есці, як сабаку муху схапіць, як лапаць сплесці, як слова мовіць, як нагу ў бот уставіць, адной левай, як хукнуць.

11. Дрож[дж]ы, [дж]ынсы, та[дж]ыкскі, лі[дж]біна

12.

Вады не засіліш не паварушыўшыся, рыбкі не зловіш не памачыўшыся.

13.

- 1) Узлесак: *суседня мяккасьць, у іншых словах няма;*
- 2) Разносчык: *прыпадабненне свісцячых да шыпячых, у астатніх словах прыпадабненне звонкіх да глухіх;*
- 3) З'ехаць: *асіміляцыя па мяккасьці, у іншых словах няма;*
- 4) Нарэжце: *прыпадабненне шыпячых да свісцячых, у іншых словах прыпадабненне свісцячых да шыпячых.*

14. 8 гукаў. Прыхадзень, прыблуда (разм.), чужы, не тутэйшы чалавек.

15. [яны], [іхн'і], [кл'іжэнт]

16. Разводдзе – у разводзе, ззяць – зяць, з коллем – з Колем, замужжам – замужам, Палессе – па лесе, насенне – на сене.

17.

Шклянны – вадзяны, бульбяны; шчыпцы – капцы, малайцы; купель – кісель, карусель; квартал - партал; ракушка – макушка, кукушка, падушка, хлапушка.

18.

Грэк – грачанка, мора – марскі, лёд – ледзяны, гром – прагрымець, Пятрусь – Петруся, кватэра – кватарант, цырымонія, шэпт - шаптаць, жэрдка - жардзіна, дровы - дрывасек, канцылярскі, бортінжынер.

19.

Слова можа быць і зброяй зла, калі яно не яднае, а раз'ядноўвае людзей. Можа быць і абразай таго, хто яго вымаўляе, калі яно ўжываецца для брыдкаслоўя, ламання (псавання, скажэння) мовы агіднымі (пачварнымі, брыдкімі) вершамі. І таму са словам трэба абыходзіцца з павагай і гаварыць толькі тое, што трэба (патрэбна), і ва ўсіх выпадках стараючыся (імкнучыся) сказаць гэта як мага прасцей і ясней...

20.

аб'ездчык	[абйэшчык]	схілены	[сх'іл'эны]
зберагчыся	[з'б'эрахчыс'а]	нарэшце	[нарэс'ц'э]
счарсцвелы	[шчарс'ц'в'элы]	гарадскі	[гарацк'і]

21.

Пішуцца разам	Пішуцца асобна	Пішуцца праз злучок
Аўтазавод, стэрэафатаграфічны, вярнідуб, дваццацідвухмільённы, педуніверсітэт,	Як след, правільна зроблены, на жаль, да зарэзу, з размаху, не ў пару, не ў меру, прафесіянальна	Агляд-конкурс, Нотр-Дам, карт-блани, літаратурна-мемарыяльны музей, беларуска-іранскае пагадненне, цар-птушка, палатыні, як-ніяк, абое-рабое,

сельскагаспадарчая акадэмія, паўлімона, біямеханіка, пагранзастава, папросту, паасобку, паўмілі, роўнааддалены	шкодны, на памяць, у адзіночку	Паўднёва-Усходняя Азія, перакаці-поле, штаб-кватэра, Давыд-Гарадок, гама-прамяні, заяц-бяляк, оперна-балетны, па-першае, рэзус-фактар, рэлігійна-выхавальны, рэлігійна-культавы
--	--------------------------------	---

22.

Новы Запавет, Дзень Перамогі, Садружнасць Незалежных Дзяржаў.

23.

Смеціць	<i>Смеціце</i>	Касіць	<i>Кассё</i>
Ламаць	<i>Ламачча</i>	Акрыліць	<i>Крылле</i>
Весяліцца	<i>Вяселле</i>	Купацца	<i>Купанне</i>
Каласіцца	<i>Калоссе</i>	Судзіць	<i>Суддзя</i>
Захапляцца	<i>Захапленне</i>	Чытаць	<i>Чытанне</i>

24.

Зяблік – зяблік, берасцянка	Высмеянный – высмеяны
Утенок – качаня	Большущий – велізарны
Селезень – качар	Верёвочный – вяровачны, вераўчаны
Пасхальный – велікодны	Гребля – веславанне
Дать созреть – выспеліць	Выклянченный – выкленчаны, выпрашаны, выканьканы

25.

- 1) Адрасант;
- 2) Антрэсоль (антрэсолі);
- 3) Нета;
- 4) Вэксаль;
- 5) Дэпазіт.

26.

- 1) Беларускае тэлеграфнае агенцтва;
- 2) Навукова-даследчы інстытут;
- 3) Вучэбна-педагагічны комплекс (вучэбна-прафесійны камбінат);
- 4) Мінскі аўтамабільны завод;
- 5) Клуб вясёлых і знаходлівых;
- 6) Атрад міліцыі асобага прызначэння;
- 7) Міністэрства аховы здароўя;
- 8) Тэатр юнага глядача;
- 9) Арганізацыя Аб'яднаных Нацый;
- 10) Савет міністраў.

27.

Мова, слова, фразеалагізм, прыказка, прымаўка – гэта абагульненне, узвелічэнне, апафеоз, урачыстасць, трыумф чалавечай думкі, якія здаўна прыцягвалі да сябе ўвагу вучоных, усіх цікаўных. Людзі спрабавалі разабрацца ў сутнасці гэтых тварэнняў чалавечага духу, ускрыць механізмы, якія рэгулююць жыццё і смерць мовы ў працэсе функцыянавання яе асобных выразаў і слоў, зразумець, на падставе якіх заканамернасцей заснавана сакральная формула, якая прапускае адно значэнне, затрымліваючы іншыя (*А. Аксамітаў*).

28.

1) Афіцыйны прыём у высокапастаўленай асобы	Аўдыенцыя
2) Склад для грузаў на чыгуначных станцыях	Пакгаўз
3) Бліскучы поспех, выдатная перамога	Трыумф
4) Выдатны твор літаратуры, мастацтва	Шэдэўр
5) Перакладзіна для адкрывання і закрывання шляху на чыгуначных пераездах і заставах	Шлагбаум
6) Службовая асоба, якая засведчвае і афармляе розныя юрыдычныя дакументы, акты	Натарыус
7) Неадкладная спешная работа калектыву, выкліканая адсутнасцю планамернасці ў працы	Аўрал
8) Буйная птушка, якая водзіцца ў пустынях Афрыкі	Страус
9) Істота з конскім тулавам і чалавечай галавой і грудзямі ў старажытнагрэчаскай міфалогіі	Кентаўр
10) Нарада, звычайна міжнародная, па якім-небудзь пытанні	Сімпазіум

29.

1. Веце*р* і*р*ве і носіць зычны *в*одгаласак. 2. З неба і*м*жыць дождж – дакучлівы, халодны. 3. Вылеце*л*а з *в*улею пча*л*а. 4. Мы ўсе – на грэбні атамнага веку, на *в*астрыні, на быстрыні, на строме. 5. Уз*ы*дуць з*я*рняты – ліху канец. 6. Сустрэча ветэранаў адбылася ля *о*пернага тэатра. 7. Мне захацелася бегчы за чайкамі ў замглёны свет, туды, дзе *р*акоча і пеніцца мора. 8. Як ружа, *в*усны яе рдзеоць. 9. Лары*в*он не заўважыў, як Тадэ*в*уш выйшаў з канцылярыі. 10. Мне захацелася падысці да *а*кенца.

30.

1) Многія студэнты і школьнікі з вялікім энтузіязмам (натхненнем) займаюцца ў спартыўных секцыях і гуртках мастацкай самадзейнасці. 2) Распачалася барацьба (спарторніцтва) паміж шаснаццацю камандамі за Кубак Еўропы па футболе. 3) Перад выпускнікамі ВНУ стаіць праблема (задача) ўладкавання на працу. 4) Паводле слоў Прэзідэнта, перавага будзе аддавацца тым праектам, якія будуць улічваць спецыфіку мясцовага рэгіёна. 5) Майстэрня праводзіць рамонт (напраўку) адзення.

31.

Парное молоко	Сырадой
Второй завтрак	Падабед
Овечью шерсть	Воўна
Молодой месяц	Маладзік
Заливной луг	Поплаў
Железную дорогу	Чыгунка
Кровлю на столбах	Паветка
Горшок с узким горлом	Гляк
Красный угол	Покуць
Место, на которое сажали невесту при свадебной церемонии	Пасад

32.

Той, хто займаецца бодзібілдынгам	Бодзібілдар
Той, хто займаецца або захапляецца боўлінгам	Баўлінгіст
Аматар дарагіх, эксклюзіўных матацыклаў	Байкер
Работнік атэля, які арганізоўвае вольны час кліентаў	Аніматар
Прыхільнік брэйка; той, хто танцуе брэйк	Брэйкер

Спецыяліст у галіне валеалогіі	<i>Валеолаг</i>
Дасціпны чалавек	<i>Дасціпнік</i>
Спецыяліст у галіне дызайну	<i>Дызайнер</i>
Майстар па стварэнні кліпаў	<i>Кліпмейкер</i>
Мадэльер высокага ўзроўню, стваральнік моды ў адзенні	<i>Куцюр'е</i>

33.

Блог	<i>Інтэрнэт-дзённік</i>	Выкшталцоны	<i>Адукаваны, выхаваны</i>
Бодзігард	<i>Целаахоўнік</i>	Гастарбайтар	<i>Рабочы-эмігрант</i>
Бодзібілдынг	<i>Культурызм</i>	Гжэчнасць	<i>Ветлівасць, далікатнасць, выхаванасць</i>
Брыфінг	<i>Нарада</i>	Звяздар	<i>Астролаг</i>
Бэбісітар	<i>Нянька</i>	Міленіум	<i>Тысячагоддзе</i>

34.

Пытанні	Адказы
1) Кім па нацыянальнасці з'яўляецца герой твора?	<i>Немец</i>
2) Якія дзве функцыі выконваюць у тэксце парушэнні норм беларускай літаратурнай мовы?	<p>1. <i>выкарыстоўваецца як сродак моўнай характарыстыкі персанажа;</i></p> <p>2. <i>выступае як сродак стварэння амоўнага вобраза.</i></p>

35.

Беларускае слова	Рускамоўны адпаведнік	Рускае слова	Беларускамоўны адпаведнік
лук	лук (оружие)	лук (растение)	цыбуля
бяседа	<i>застолье, бал, банкет, пиршество</i>	беседа	<i>гутарка, размова</i>
<i>Ветка (чыгуначная)</i>	ветка (железнодорожная)	<i>ветка</i>	галіна
выгода	<i>удобство, уют</i>	выгода	<i>выгада</i>
гадаць	<i>предполагать, угадывать</i>	гадать	<i>варажыць</i>
ігрушка	<p>1. <i>грушевое дерево;</i></p> <p>2. <i>маленький плод груши</i></p>	ігрушка	<i>цацка</i>

36. Пастка, жыццёвы тупік.

37.

<p>1) Мімоза кажа мне ў садку Ўся ў духмянай завязі: – Ламай мяне ў сакавіку, Сваёй каханай завязі. <i>А. Астрэйка</i> Тып: амографы</p>	<p>4) Высокім травам даспяваць Прыходзілася позна, А нам спяваць – не даспяваць На песні ў час зазвона. <i>Ю. Голуб</i> Тып: амаформы</p>
<p>2) Ох вы, дзеці, мае дзеці, Дзе ж мне шчасце сваё дзеці? <i>Я. Купала</i> Тып: амаформы</p>	<p>5) Адзін прахвост Расказваў нам пра хвост. <i>В. Вітка</i> Тып: амафоны</p>
<p>3) Снег з дажджом ці дождж са снегам – Паспрабуй тут разьбяр Ля вакон, дзе ліштвы спехам Не рабілі разьбяр. <i>В. Ярац</i></p>	<p>6) Люблю вясну кіпучую, Прыходзь, вясна, – і годзе! З марозам надакучыла Спрацаца ў гэтым годзе. <i>Э.</i></p>

Тып: амафоны	<i>Агняцвет</i> Тып: амаформы
---------------------	---

38.

- 1) *наслаць* па бацьку – *наслаць* пазыўныя ў эфір, жніўныя *песні* – *песні* Алеся Бадака, *вострая* спрэчка – *вострая* піла;
- 3) *спусціць* шлюпку на ваду – *спусціць* сабаку на ноч, *дарожка* з клумбамі – на падлозе ляжала *дарожка*, *заварыць* крухмал – *заварыць* прабоіну ў лодцы;
- 5) *іграць* без прымусу – *іграць* у карты, *халодны* дзень – *халодная* сустрэча, родны *край* – *край* стала.

39.

- 1) Ля ракі пенсіянеры-рыбакі **вуды** – *пружкія антэны* – убілі ў глей і глядзяць, як ціха кружаць паплаўкі, і як золак разгараецца ў імгле.
- 2) **Айсбергі** – гэта *застылыя горы маўчання, помнікі шхунам разбітым і маракам*.
- 3) **Ледзяшы** – *першыя ластаўкі вясны*. Пад яе сонечнымі промнямі яны пачынаюць плакаць.
- 4) Гэй, **трактар**, *жалезны мой конь*, паспяшай!
- 5) **Зязюля** на лістах рабой бярозкі камусьці ліча шэрыя гады. Скажы мне, *варажбітка баравая*, мо чула дзе ці, можа, знаеш ты, калі да нас свабода завітае, калі з астрогаў вернуцца браты?

40.

- 1) Да трыбуны падышоў Мяцельскі, прапанаваў выбраць *ганаровы* прэзідыум. 2) На вадзе ўжо амаль цэлае лета сушыліся белыя і жоўтыя *гарлачыкі*. 3) Спыніўся я на міг – няма ні палісадніка, ні хаты, і экскаватар, *грузны* і рукаты, грабе пясок каля бяроз маіх. 4) Пасля дожджычку – *духмянасць*, кропам пахне, гурочкамі. 5) Побач з міскай кіслага малака маці кладзе *ёмкі* кавалак хлеба. 6) З кошыка маці дастала гаршчочак з кашай і дзве бутэлькі з *журавінавым* квасам. 7) Твар юнака быў высакародны, *зычлівы* і гожа. 8) Мама ў нас *бескарыслівая*, живе па прынцыпе: ты задаволены, табе добра – вось і ўсе яе радасці. 9) Дзень быў будзённы, і танцы наладзілі не дарослыя, а мы, *падлеткі*. 10) Вялікая круглая, зусім лысая галава з высокім *пукатым* ілбом, дапытлівы позірк шэрых вачэй, акуратна падстрыжаныя вусікі – усё аблічча яго было *інтэлігентнае*.

Укладальнік: А. А. Вараб’ёва, метадыст аддзела сацыяльна-гуманітарных дысцыплін УА “МДАІРА”